

Nr 64.

Ankom till riksdagens kansli den 9 maj 1939 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående omläggning av kronoparkerna till länsallmänningar under länsstyrelsernas administration m. m.

(2:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 103 av herr *Svensson, Nils*, och II: 174 av herr *Lövgrén*, har hemställts,

dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om en utredning rörande möjligheterna att förstärka länens folkförsörjning genom en omläggning av kronoparkerna till länsallmänningar, som direkt eller indirekt ställas under länsstyrelsernas administration;

dels ock att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning rörande möjligheterna att förbehålla avkastningen från Norrbottens läns skogar åt detta läns egen industri.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för denna framställning, får utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottet har i vederbörlig ordning införskaffat utlåtanden i ärendet från dels domänstyrelsen och dels länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län, de senare efter hörande av vederbörande skogsvårdsstyrelser.

Motionernas innehåll: Motionärerna ifrågasätta utredning rörande möjligheterna att förstärka länens folkförsörjning genom en omläggning av kronoparkerna till länsallmänningar, som direkt eller indirekt skulle ställas under länsstyrelsernas administration; och ha motionärerna därvid tänkt sig, att staten skulle utan vederlag överlåta kronoparkerna på respektive län, som sålunda skulle få tillgodogöra sig avkastningen av desamma. Härigenom skulle enligt motionärerna de sociala synpunkterna få göra sig gällande framför de affärsmässiga vid skogarnas förvaltning och lättnad beredas länsstyrelserna och deras underordnade organ i deras strävanden att förbättra folkförsörjningen och bekämpa arbetslösheten; särskilt skulle möjlighet erhållas att under tider av depression bereda arbetstillfällen i rikligare mängd än som hittills varit fallet. Fonder skulle i sådant syfte uppläggas, med vars hjälp det bleve möjligt att utöka skogsvårdsarbetena under dåliga tider och att i övrigt stödja önskvärd utveckling av näringslivet. Motionärerna hålla även före, att åtskilligt skulle stå att vinna vid övergång till en lättare förvaltningsapparat än den nuvarande.

1936 års skogsutredning. I direktiven av den 23 juli 1936 för denna utredning har föredragande departementschefen anfört bland annat följande:

Vid denna utredning bör på sätt jag nyss antytt beaktas den centrala ställning, som skogsbruket och den därpå grundade förädlingsindustrin intager i vårt lands näringsliv. Betydelsen för vårt jordbruk av ett lönande skogsbruk bör sålunda utredas. Även i övrigt bör det samband, som råder mellan dessa båda näringsgrenar, bliva föremål för undersökning. I den mån skogsbrukets och den därpå grundade förädlingsindustriens betydelse för vårt lands ekonomiska ställning klarlägges, torde det även bliva möjligt att bedöma, huruvida och på vad sätt statsmakterna kunna mildra verkningarna inom vårt land av en i framtiden inträffande konjunkturförsämring å den internationella marknaden för skogsprodukter. Enligt min mening är det av synnerlig vikt, icke minst med hänsyn till ifrågasvarande näringsgrenars stora betydelse för beredande av arbetstillfällen, att statsmakterna, i den mån så är möjligt, vidtaga åtgärder i dylikt syfte. Om dessa i god tid förberedas, torde vid inträffad kris erforderliga statliga åtgärder för ifrågasvarande näringsgrenars stödjande måhända kunna göras mindre omfattande och på så sätt svårare rubbningar i det normala affärslivet undvikas.

Den utredning, vars igångsättande nu jag sålunda förordar, bör omfatta med skogsbrukets och den därpå grundade förädlingsindustriens ekonomiska läge sammanhängande spörsmål.

I anslutning till vad jag tidigare anfört synes genom utredningen böra i första hand belysas skogsbrukets samt den därpå grundade förädlingsindustriens betydelse ur försörjningssynpunkt. Uppgifter böra sålunda, i den mån så är möjligt, lämnas om antalet inom sagda näringsrenar verksamma personer och deras utkomstmöjligheter med mera.

Frågan, huruvida staten kan medverka till ett stegradt ekonomiskt utbyte genom förbättrad skogsvård och ökad skogsavkastning, bör ävenledes ägnas uppmärksamhet. Visserligen hava statsmakterna i detta hänseende vidtagit flera åtgärder, men det synes icke uteslutet, att åtminstone i vissa trakter ännu åtskilligt kan göras. Även bör spörsmålet om den statliga administrationen på skogsbrukets område göras till föremål för närmare utredning.

Domänstyrelsen har i sitt utlåtande anfört följande:

Styrelsen får till en början framhålla, att kronoparkernas fördelning å de olika länen är mycket ojämn. Så finnas (enligt styrelsens statistik för år 1937) inom Norrbottens län kronoparker med en areal av 7,525 hektar inägor och 2,007,081 hektar skogsmark, vilka åsatts ett taxeringsvärde av 46,345,000 kronor. Motsvarande siffror äro bl. a. för Västerbottens län 7,098 hektar, 1,004,103 hektar och 45,453,400 kronor, för Västernorrlands län 1,314 hektar, 134,213 hektar och 8,548,600 kronor, för Västmanlands län 4,148 hektar, 44,925 hektar och 7,899,200 kronor, för Göteborgs och Bohus län 702 hektar, 8,890 hektar och 1,837,100 kronor och för Kronobergs län 1,078 hektar, 25,949 hektar och 5,297,100 konor. Storleken och värdet av de kronoparker, som komme att överlätas till respektive län, skulle således bli mycket skiftande, och överlåtelsen skulle icke te sig rättvis de olika länen emellan. Det synes därför styrelsen ur allmän synpunkt mest ändamålsenligt, att den behållna avkomsten av kronoparkerna, såsom hittills, ingår till statsverket, och att statsmakterna besluta om de tillskott av statsmedel, som för folkförsörjningens och hälsovårdens främjande samt för arbetslöshetens bekämpande böra tilldelas skilda län. Det bör i detta sammanhang observeras, att de

kostnader, som hänföra sig till virkesavkastningens tillgodogörande från kronoparkerna och dessas skötsel och vård, vilka kostnader till all väsentlig del i form av arbetslöner och skatter stanna inom länen, ofta uppgå till ett flera gånger större belopp än det, som inlevereras till statsverket såsom behållning. Styrelsen vill nedan något närmare belysa dessa förhållanden beträffande Norrbottens län.

De arbetstillfällena, som kronoparkerna erbjuda, hänföra sig till avverkning och transport av virkesavkastningen samt till väg-, diknings- och övriga skogsvårdsarbeten. Kronoparkerna, sedda som en för landet gemensam enhet, skötas enligt grunderna för uthålligt skogsbruk, och har styrelsen — icke minst i syfte att bereda jämn tillgång på arbete — låtit sig angeläget vara, att detta uttag sker med ungefär lika belopp årligen. Skulle avverkningen ett eller flera år höjas, måste den, om uthålligheten ej skall äventyras, i motsvarande grad sänkas under kommande år. Härav följer, att arbeten, avseende avverkning och virkestransport, ej lämpligen kunna ökas under depressionstider, enär minskning i så fall måste vidtagas, då bättre tider inträtt — ett uppenbarligen orimligt förhållande, sett ur synpunkten av den för allmän depression så känsliga trävaruindustriens bestånd. Däremot kunna övriga ovan uppräknade arbeten i ej oväsentlig grad forceras under depressionstider och därigenom bidra till motverkande av arbetslöshet. För sådana fall har styrelsen till sitt förfogande en förnyelsefond, bildad genom årlig avsättning enligt av statsmakterna fastställda grunder av viss del av skogsavkastningen. Fonden har sedan 1932 uppgått till något över 11 milj. kronor, vilket innebär, att under denna tid användningen av fonden ungefär motsvarat avsättningen till densamma; vad Norr- och Västerbottens län beträffar har under åren 1931—37 av fondens medel använts 9,090,953 kronor, medan under samma tid avsättningen till densamma från skogar inom länen utgjort 8,576,718 kronor. Genom inventering av arbetsobjekten och upprättande av planer för större arbeten har styrelsen sedan en följd av år förberett en dylik forcering. Vid en utökning av arbetena under depressionstider lär samverkan komma att ske med arbetslöshetsorganen.

Länsstyrelserna torde för närvarande icke vara så organiserade att de kunna övertaga den inom flertalet län omfattande förvaltningsapparat, som kräves för ett ekonomiskt tillgodogörande av kronoskogarnas avkastning och en behörig skötsel av desamma. Domänverkets nuvarande organisation är så sent som 1934 prövad av statsmakterna. Därvid framkom intet, som tyder på att en lättare förvaltningsapparat än den av styrelsen då föreslagna och av statsmakterna beslutade ansetts möjlig. Snarare giva uttalanden såväl av departementschefen i propositionen som av talare vid frågans behandling i riksdagen vid handen, att förenklingen var driven till gränsen för vad som kunde vara tillrådligt.

Motionärerna torde, vid motionens avfattande, närmast haft förhållandena inom Norrbottens län för ögonen. De hava frapperats av den ringa behållningen, som uppkommit på verksamheten å statens skogar inom länet. Då inkomsterna av statens skogsbruk inom länet väl torde vara de högsta, som under förhandenvarande förhållanden stått att utvinna, innebär ju den ringa behållningen, att utgifterna varit proportionsvis höga. I själva verket äro också de belopp, som i form av arbetslöner, skatter samt administrationskostnader för den lokala personalen av domänverket utbetalats inom länet, högst betydande i jämförelse med den redovisade behållningen, och uppgå för åren 1936 och 1937 till omkring 7.1 och 8.8 milj. kronor respektive mot behållningar av 2.0 och 3.3 milj. kronor för respektive år. Under år 1938 har av domänverket i arbetslöner å skogarna inom länet utbetalats 9.4 milj. kronor, vartill komma skatter samt administrationskostnader för den lokala per-

sonalen med tillhoppa omkring 1.8 milj. kronor. Till de inkomster, vilka genom statens skogsbruk sålunda tillförts länet, kunna även läggas arbetslöner för avverkning m. m. av virke, som sålts å rot från kronoskogarna. Dessa löner kunna beräknas till 3 å 4 milj. kronor för vart och ett av åren.

Styrelsen finner av det ovan anförda framgå, att den av motionärerna ifrågasatta utredningen angående omläggning av kronoparkerna icke är av behovet påkallad.

I vad mån den å sid. 6 i motionen intagna tabellen över det i Norrbottens flottleder nedflottade virket är fullständig och riktig har styrelsen icke kunnat granska, men intet motsäger, att den i huvuddrag ger ett riktigt uttryck för utvecklingen under åren 1924—1938. Av tabellen kan utläsas, att de utflottade stockarna i medeltal innehållit 4.3 kubikfot, de som förädlats i hemorten 4.8 kubikfot och de som förädlats söderut 4.0 kubikfot. För femårsperioden 1934—38 bliva motsvarande medeltal 4.1, 5.0 och 3.5 kubikfot. Härav lär framgå, att under senare år för förädling söderut nedflottat virke i högre grad än tidigare utgjorts av småvirke till cellulosaindustrien. Detta sammanhänger därmed, att det sågtimmer, som från domänfondens skogar tillföres norrbottensälvarna (Torne—Byske älvar), numera praktiskt taget i sin helhet förädlas inom länet, dels — och i huvudsak — vid statens av domänverket drivna fyra norrbottenssågverk, dels av enskilda företagare; av det sågtimmer, som ingått i 1937 och 1938 års försäljningar från domänfondsskogarna vid nämnda älvar, ha endast respektive 483,020 och 474,338 kubikfot — insprängt i sulfitvedsposter — sålts till företagare utom Norrbotten. Några särskilda åtgärder för att bevara sågtimret från dessa skogar för förädling inom länet äro ej behöfliga, så mycket mindre som de statliga sågverkens kapacitet ej är på långt när utnyttjad. Frågan om att genom exportförbud för sågtimmer från övriga allmänna skogar och enskildas skogar inom länet förbehålla detsamma för sågverksindustrien inom länet är av synnerligen komplicerad art; för egen del håller styrelsen före, att den inom länet verksamma sågverksindustrien genom sitt läge närmare råvarans produktionsort har förutsättningar för att även utan skyddsåtgärder kunna hävda sig i konkurrensen om den för driftens uppehållande erforderliga och tillgängliga råvaran.

Vad beträffar övrigt gagnvirke är ställningen för närvarande den, att inom länet befintlig industri ej kan förädla allt dylikt virke, som avverkas; sulfitindustri t. ex. saknas inom länet. Det synes ur allmän synpunkt ej vara välbetänkt att — för den inomlänska förädlingens skull — tillskapa ny industri inom länet, om följden därav skulle bliva, att redan befintliga anläggningar utom detsamma, baserade på råvaruinköp från länet, i större utsträckning ställdes utan råvara. Motionärerna synas också, trots sitt yrkande på exportförbud för all råvara, ha beaktat denna synpunkt, ty de erkänna (sid. 8) att »försiktighet är utan tvivel av nöden, såvida det icke gäller nya produktionsformer, som basera sig på användning av mindervärdigt virke, vilket hittills icke kunnat vinna avsättning». Styrelsen instämmer i detta uttalande. Styrelsen har i underdånigt utlåtande den 4 april 1938, varav avskrift bifogas (*Bilaga A*) och vartill styrelsen får hänvisa, angående av Norrbottens läns landsting gjord framställning rörande utbyggnad av länets cellulosaindustri förordat, att de ekonomiska förutsättningarna för en dylik utbyggnad genom särskild utredning grundligt belyses. Därest denna utredning kommer till stånd, vilket ännu torde bero av Kungl. Maj:ts prövning, synes den av motionärerna ifrågasatta utredningen rörande möjligheterna att förbehålla avkastningen från Norrbottens läns skogar åt detta läns egen industri ej vara av behovet påkallad.

Styrelsen anser sig även böra vidröra frågan om den överavverkning inom Norrbottens län, som motionärerna ansett konstaterad. Enligt den, vad sagda län beträffar, år 1926 verkställda riksskogstaxeringen utgjorde länets förråd inkl. bark av barrskog 195 milj. kubikmeter och av övriga trädslag 44.5 milj. kubikmeter eller tillhoppa 239.5 milj. kubikmeter, därav 202 milj. kubikmeter över 10 cm. Totala tillväxten beräknades till 5.64 milj. kubikmeter årligen, motsvarande 1.3 kubikmeter per hektar produktiv mark, varav 78 % eller 4.4 milj. kubikmeter, utgörande något mer än 1.0 kubikmeter per hektar, belöpte på barrskog. Att till grund för en jämförelse härmed lägga förutnämnda tabell å sid. 6 i motionen anser styrelsen knappast rättvisande; i varje fall torde det icke vara befogat att av densamma draga de slutsatser, angående en snart förestående råvarubrist, som motionärerna gjort, då den av dem angivna årsavverkningen av 90 milj. kubikfot — som dock endast nåtts under de typiska högkonjunkturåren 1937 och 1938 — icke torde motsvara större virkesbelopp å rot än 3.5 å 4 milj. kubikmeter. Av tabellen kan emellertid utläsas, att flottgodsmängden i medeltal per år under 10-årsperioden 1924—33 utgjorde 56.5 milj. kubikfot och under 5-årsperioden 1934—38 74.3 milj. kubikfot och att således en ökning av 30 % ägt rum från den förra till den senare perioden. Vad domänfondens skogar beträffar har avverkningen i medeltal per år utgjort under tiden 1924—33 1,414,537 kubikmeter, motsvarande 0.74 fm³ per hektar skogsmark, och under tiden 1934—38 1,565,200 kubikmeter eller 0.79 kubikmeter per hektar. I genomsnitt för hela tiden har årsavverkningen uppgått till 1,464,758 kubikmeter eller 0.76 kubikmeter per hektar. Enligt styrelsens uppfattning har detta uttag icke inneburit någon nämnvärd överavverkning, ehuru sannolikt en nedgång i sågtimmerproduktionen är att förvänta under en övergångsperiod. Dessa frågor torde bli klarlagda, sedan den nu pågående omtaxeringen av statsskogarna inom länet avslutats med år 1940.

Såsom ovan beräknats, synes en ökning i den årliga flottgodsmängden under perioden 1934—38 av omkring 17.8 milj. kubikfot föreligga jämfört med närmast föregående 10-årsperiod. Av denna ökning torde omkring 3.5 milj. kubikfot härröra från domänfondsskogarna. Återstoden beror alltså av ökade avverkningar å övriga skogar, i huvudsak enskildas. Denna ökning läser sammanhånga med den från och med år 1934 gällande nya lappmarkslagen, som medfört en snabbare realisation av urskogsförrådet å lappmarkshemmanen. I vilken utsträckning överavverkning härigenom ägt eller äger rum kan styrelsen icke avgöra. Det synes styrelsen emellertid kunna starkt ifrågasättas, huruvida förhindrande av utförsel från länet av råvara är lämpligaste åtgärden för att neutralisera de i vissa avseenden ogynnsamma verkningarna av denna lag.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har anfört följande:

Av den till domänstyrelsens förvaltning hörande skogsmarksarealen, nära 4,100,000 hektar, ligger 3,000,000 har eller omkring $\frac{3}{4}$ -delar av statens skogsmarksareal inom Västerbottens och Norrbottens län. Inom Norrbottens län äger staten 2 miljoner hektar skogsmark, i Västerbottens 1 miljon hektar och i övriga tre norrlandslän tillsammans blott omkring $\frac{1}{3}$ -del av sistnämnda areal. På samtliga övriga län faller statlig skogsmark till en areal, som utgör blott $\frac{3}{4}$ -delar av statens skogsmarksareal i Västerbottens län.

Sammanlagda taxeringsvärdet å statens skogsmarksareal i Västerbottens län utgjorde år 1937 omkring 45.5 miljoner kronor eller nära 20 procent av taxeringsvärdet å all statens skogsmark. Det taxerade värdet å all skog i Västerbotten utgjorde något över 100 miljoner. Taxeringsvärdet å statens skogsmark uppgår alltså till 45 procent av totalvärdet.

Till dessa sifferuppgifter böra fogas ännu ett par. Av hela det taxerade skogsvärdet i de båda nordligaste länen, 164 miljoner kronor, belöper sig 92 miljoner kronor på statens skogar. I samtliga övriga 22 län är skogsvärdet 1,196 miljoner kronor, varav 144 miljoner faller på staten. I de båda nordligaste länen befinner sig 60 procent av totala skogsvärdet i statens hand, medan i övriga län staten förfogar över 12 procent.

I Västerbottens län omfatta de allmänna skogarna 43 procent av hela skogsmarksarealen, skogsbolagens 19 procent och de enskildas 38 procent.

Härav framgår, att statens skogsmarksinnehav för de båda nordligaste länen är av en betydelse, som i övriga delar av landet svårligen lär kunna fattas.

Folkmängden i Västerbottens län har sedan några decennier ökat med 2,000 årligen. Invånareantalet uppgick vid senaste sekelskiftet till 144,000 men är nu 218,000. Av ännu större intresse är emellertid utvecklingen på länets landsbygd. Dess folkmängd har under de senaste 38 åren ökat med ej mindre än 57,000, medan under samma tid folkmängden på landsbygden minskats — i vissa fall avsevärt — i ej mindre än 14 län.

Det är naturligt att i ett län, som har en så stark folkökning, försörjningsfrågan måste vara av allra största betydelse framför allt under mindre goda tider men även när arbetsbristen är jämförelsevis ringa. Särskilt i tider av arbetslöshet borde sysselsättning kunnat beredas i rätt stor utsträckning främst på statens skogsmarker, men tyvärr ha sådana arbeten blott sparsamt förekommit.

För 25 år sedan anhöll riksdagen i anledning av väckta motioner att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allmän undersökning rörande statens för kolonisationsändamål lämpliga marktillgångar m. m. Två år senare eller den 30 juni 1916 uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté att verkställa utredning och avgiva förslag till främjande av kolonisationen å kronans mark i Norrland och Dalarna med undantag av trakterna ovan odlingsgränsen i de båda nordligaste länen ävensom angående därmed sammanhängande spörsmål, däribland frågan om tillämpande av intensivt skogsbruk å de norrländska statsskogarna samt om därav påkallade åtgärder för ökad bosättning å dessa skogar.

Denna kommitté, kolonisationskommittén, som den 31 maj 1922 avgav förslag bland annat till kolonisation av kronoparkerna i Norrland och Dalarna och till utsträckt tillämpande av intensivt skogsbruk å de norrländska kronoparkerna, fann att det erfordrades omkring 13,000 till Norrland nyinflyttade hushåll för att behovet av arbetskraft å kronoparkerna skulle kunna tillgodoses. Domänstyrelsen hade tidigare tillstyrkt en »försökskolonisation», enär den fortgående utvecklingen av det norrländska skogsbruket frambringat ett alltjämt ökat behov av arbetskraft, vilket icke syntes kunna fyllas av den norrländska befolkningen. Domänstyrelsen, som fann lämpliga åtgärder för tillgodoseendet av detta behov synnerligen påkallade, vitsordade att en övergång till ett mera intensivt skogsbruk inom jämförelsevis stora delar av Norrland visat sig allt mera möjligt. Det måste därför, framhöll domänstyrelsen, ligga i statsmakternas intresse att vidtaga åtgärder, varigenom det större behovet av arbetskraft för samma skogars skötsel må kunna tillgodoses. Det ansågs så angeläget att arbetskraften i största möjliga utsträckning kunde tagas i anspråk för skogsvårdsbefrämjande uppgifter, att domänstyrelsen avstyrkte upplåtande av kolonat av den föreslagna större typen för att förebygga att kolonisterna bleve alltför mycket bundna vid jordbruket. Domänverket hade behov av kolonisternas arbetskraft även sommartid.

Försökskolonisationen leddes av en kommitté i huvudstaden, vilken anordning av riksdagens revisorer betecknades såsom mindre lämplig. Otvi-

velaktigt begingos vissa missgrepp, men dessa voro dock ej av den beskaffenhet att den mot kolonisationen bedrivna »kritiken» kunde anses i någon större grad berättigad. Kolonisationsverksamheten avvecklades dock, och för närvarande finnes på kronoparkerna i de sex nordligaste länen 472 kolonater.

Onekligen har det tilldragit sig uppmärksamhet att det förslag till utsträckt tillämpande av intensivt skogsbruk å de norrländska kronoparkerna, som kommittén föreslog och som givetvis grundades på det stora intresse för denna angelägenhet, varåt domänstyrelsen givit otvetydiga uttryck, ännu ej påbörjats. Länsstyrelsen känner icke till, om nya rön på området ådagalagt att det skogsbruk, som redan för tjugu år sedan ansågs vara lämpligt och av behovet påkallat, sedermera skulle ha befunnits olämpligt. Att en förbättrad skogsvård visat sig lämplig och påkallad i fråga om enskildas skogar synes framgå av de åtgärder, som statsmakterna funnit sig böra vidtaga på detta område.

Arbetstillfällena i statens skogar äro alltså av begränsad omfattning och lämna mera sällan en någorlunda jämn sysselsättning åt de omkring 1,000 kronotorpare och inemot 200 kolonister, som finnas i länet. Detta beklagliga förhållande har fört med sig, att även om de kunna håll sig en skälig, i vissa fall god dagsinkomst vid avverkningen, blir dock årsinkomsten ofta så låg att det är ofattbart, huru de kunna livnära sig och sina familjer. Att dessa förhållanden icke undgått att sätta beklämmande spår, har länsstyrelsen vid flerdagiga tillfällen och på olika sätt iakttagit.

En medverkande orsak härtill utgör även bostadsfrågan. Länsstyrelsen har upprepade gånger fäst uppmärksamheten på, att särskilt i fråga om kronotorpen bostadsförhållandena äro de sämsta tänkbara. Möjligen kan detta äga samband med vad motionärerna anfört rörande »riksdagens direktiv», vilka direktiv skulle förhindra domänverket att vidtaga sociala åtgärder. Det är dock ofattbart att många av dem, som vanligen på grund av sin medellöshet träffat avtal med Kungl. Maj:t och kronan att få bruka och bebo en liten bit kronomark, skola vara hänvisade att med sina ofta stora barnskaror vistas i bostäder som äro så usla, att hälsovårdsnämnderna i vissa fall ansett bostäderna icke värdiga denna beteckning.

Då de vidsträckta kronoparkerna liksom även skogsbolagens områden ha hållits i stort sett stängda när det gällt bebyggelse för den starkt växande befolkningen, har i huvudsak endast enskild jord stått till buds. Den okloka och långt drivna jordstyckning, som förekommit och som så ofta klandras, är nog till mycket stor del beroende på att det allmänna vägrat upplåta mark. En ändring häri har i viss mån inträtt genom den möjlighet som numera beretts egnahemsnämnden i länet att i sin jordanskaffningsverksamhet övertaga även kronomark, som anses behöflig och lämplig för odlingsändamål. Det kan dock befaras att den åtstramning beträffande anslagstilldelningen, som förekommit, kommer att begränsa denna av allt att döma löftesrika verksamhet.

En mycket betydande del av det virke, som avverkas i statens skogar i länet, avyttras till trävaruindustrier i andra delar av landet för att där förädlas. Av länets egna trävaruindustrier ha hittills flera nedlagts. Den genom sågverksnedläggelsen i Byske socken för ett tiotal år sedan uppkomna arbetslösheten har ännu icke avhjälpats, och alla försök att avhjälpa densamma ha strandat. En stor del av virket från ifrågavarande bygd går till andra län. Det har visserligen gjorts gällande att smärre industrier inom länet få sitt virkesbehov tillgodosett från kronoparkerna. Uppgiften är riktig om därmed äsytas att en småindustri äger rätt att å kronoskogsauktionerna konkurrera med trävarubolagen om hela stämplingar. En mindre möbelindustri

saknar emellertid i regel möjlighet att på detta sätt tillgodose sitt begränsade behov av virke. Även småindustrien löper härigenom fara att förkvävas till följd av det försäljningsförfarande, som i huvudsak tillämpas. Det borde dock finnas utvägar för ett affärsdrivande verk att bättre tillgodose behovet i de orter, där skogen vuxit.

Det är med verkligt bekymmer, som länets befolkning uppmärksamt följer utvecklingen på detta område och iakttar den brist på förståelse, som ej sällan kommer till synes i förekommande uttalanden rörande här berörda förhållanden, som äro en livsfråga för detta läns befolkning.

Länsstyrelsen vill såsom sin mening framhålla, att statsmakterna nödgas i större utsträckning än hittills icke blott intressera sig för de frågor, som här berörts, utan även vidtaga sådana åtgärder, som äro ägnade att bereda befolkningen möjligheter till utkomst.

Såsom framgår av det anförda kan länsstyrelsen icke finna förvaltningen av statens skogar i denna del av landet ändamålsenlig. Det är för folkförsörjningens skull en tvingande nödvändighet att länets befolkning får en avsevärt större del av sin utkomst ur skogarna, än nu tyvärr är fallet. Länsstyrelsen finner det naturligt att stora svårigheter måste möta att centralt sköta $\frac{3}{4}$ -delar av statens skogsmarker, då dessa väldiga marker äro belägna på ett avstånd av 80—150 mil från förvaltningsorten. Domänstyrelsen torde själv ha insett svårigheterna eftersom det för ej länge sedan planerades att förflytta samtliga överjägmästare till Stockholm. Det förelåg uppenbarligen behov av att på något sätt komma i närmare kontakt med orterna, även om detta sätt ej synes hava varit det lämpligaste.

Ändamålsenligheten av motionärernas förslag kan icke utan föregående utredning med visshet bedömas. Länsstyrelsen finner det dock mycket sannolikt att överförandet av statsskogarna i länet till en länsallmänning skulle vara en god lösning. Länsstyrelsen finner det uppenbart att en god skogsvård framförallt skulle vinnas. Det kommer nämligen att ligga i länets eget intresse att sörja för, att länsallmänningen bleve en givande inkomstkälla, och för att så skall bli fallet krävas omfattande skogsvårdsåtgärder. Länsallmänningen skulle fördenskull bereda väsentligt ökade arbetsmöjligheter. För landet i sin helhet är denna utveckling av sådant värde att uppoffringen av de summor, som reformen skulle medföra, vore i längden för statsverket förmånlig. Länsstyrelsen vill nämligen icke fördölja att de försummelser beträffande folkförsörjningsfrågans ordnande, som begåtts, inom en nära framtid med nödvändighet måste medföra omfattande åtgärder till beredande av arbeten, och dessa komma att fordra icke oväsentliga utgifter. En stor del av försörjningsfrågan skulle emellertid kunna anses löst, om frågan om förvaltningen av statens skogar ordnades på ett sätt, som framkallar verkligt intresse från ortens sida för omsorgsfull vård av denna betydande naturtillgång.

Då en allsidig utredning av denna fråga vore av synnerligt intresse, vill länsstyrelsen tillstyrka att utskottet måtte hos riksdagen förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t i sådant syfte.

Skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län har yttrat följande:

Styrelsen anser sig nödsakad framhålla, att den allt för kort tillmätta remisstiden har omöjliggjort för styrelsen att underkasta det av motionärerna väckta förslaget den ingående prövning, som frågans vikt måste kräva. Förslaget innebär ju en radikal omändring av administrationen för kronoskogarnas förvaltning. Huruvida denna förändring kan innebära en förbättring av kronoparkernas avkastning, är omöjligt för skogsvårdsstyrelsen att av-

göra. Som förslaget emellertid syftar till åstadkommande av möjligheter till förstärkning av de båda nordliga länens folkförsörjning, har skogsvårdsstyrelsen för sin del intet att erinra mot av motionärerna påyrkad utredning i frågan.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anfört följande:

Frågan om skogens betydelse i folkförsörjningen för Norrbottens läns vidkommande har under de senaste årtiondena undergått en högst väsentlig förändring. Om man endast går tillbaka till den tid på 1800-talet, då skogen i Norrbotten i egentlig mening började att exploateras, så finner man, att de arbeten, som under datidens tekniska förhållanden härigenom bereddes länets folk, blevo otillräckliga med hänsyn till den folkmängd, som länet då ägde. Ännu i början av detta århundrade hade träförädlingen icke hunnit längre än att det för hand tillverkades sparrar och bjälkar i många tusental årligen, varjämte den stora mängd sliprar, som för järnvägarnas behov upphandlades, likaledes tillverkades för hand. Härigenom utökades arbetstillfällena så att de tillika med den större sågverksindustri, som ännu bedrevs i länet, beredde relativt tillfredsställande arbetstillgång.

I och med det stora sammanbrottet inom sågverksindustrien och de många nedlagda sågverken uppstod allmän brist på arbetstillfällen för den befolkning, som därur haft sin utkomst. Det är egentligen till denna tidpunkt man har att hänföra de alltjämt dagsaktuella och med stegrad styrka framförda kraven att länets skogar i allt väsentligt böra förädlas inom länet, och att den avkastning, som skogen själv giver, får stanna kvar i länet, skapa nya arbetstillfällen och därmed i allmänhet främja och berika länets ekonomiska liv. Medan arbetstillfällena funnos, reflekterade man föga över att den omfattande mängd virke från länets skogar, som avverkades för transport till andra delar av landet för att där förädlas, icke lämnade länets folk någon annan del av denna hantering än den arbetslön, som gavs för avverkning och nedflotning av skogen. Numera står det emellertid klart, att detta i verkligheten inneburit, att stora värden överförts från länet till andra landsdelar och därmed undandragits länets allmänna ekonomiska utveckling. Om man ser detta mot bakgrunden av den folkökning, som motionärerna angiva, torde man också hava lättare att förstå de yrkanden, som i motionen framställas. Länsstyrelsen har tidigare i olika sammanhang och vid upprepade tillfällen haft anledning framhålla vådan av att länets industri fått krympa samman, medan förutsättningen för dess återuppbyggande alltjämt undergrävts genom råvarans måttlösa utförande från länet. Länsstyrelsen finner det högst på tiden, att statsmakterna uppmärksamma dessa icke blott för länets folk utan för hela riket skadliga förhållanden. Det kan nämligen enligt länsstyrelsens mening icke vara i rikets intresse, att den landsända, där födelsetalen ännu med 100 % överstiga medeltalet för hela riket, skall berövas de naturliga tillgångar för folkförsörjningen, som skogen varit, är och för lång framtid säkerligen måste förbliva. Länsstyrelsen instämmer därför till fullo i motionärernas uttalanden, att folkets försörjning ovillkorligen kräver icke blott ett upprätthållande av den nu befintliga trävaruindustrien inom länet utan jämväl dess fortsatta utbyggande, i den mån råvarutillgångarna det medgiva eller nya förädlingsformer kunna framkomma. Huruvida detta betingar överförandet av kronoparkerna till länsallmänningar vill länsstyrelsen lämna obesvarat. Det väsentliga är, att staten ställer sina skogar i Norrbotten till folkförsörjningens och det ekonomiska livets tjänst. Härmed avser då länsstyrelsen givetvis att i enlighet med vad ovan anförts jämväl den avkastning, som dessa statens skogar i

framtiden giva, måtte komma länet till godo. De praktiska vägarna för tillgodoseende av motionärernas av länsstyrelsen livligt vitsordade önskemål lärer det bliva en eventuell utrednings uppgift att anvisa, och får länsstyrelsen sålunda livligt tillstyrka att frågan göres till föremål för skyndsamt utredning. Att därvid — som skogsvårdsstyrelsen i sitt härjämte närslutna utlåtande föreslagit — ställa en omtaxering av länets skogar såsom en förutsättning för bedömandet av motionärernas önskemål, finner länsstyrelsen opåkallat. Tvärtom talar starkt den omständigheten, att man redan nu vet, att Norrbottens skogar blivit för hårt avverkade, för att snara åtgärder i berörda frågor vidtagas utan att tid spilles på att avvakta en ny skogstaxering, som icke kan bliva annat än en bekräftelse på förut kända förhållanden.

Skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län har yttrat följande:

Styrelsen konstaterar a priori motionens stora principiella betydelse och finner det omöjligt att inom ramen för detta remissyttrande närmare taga ställning till hela det problemkomplex, motionen framlägger.

I motionens första del hemställs om en utredning rörande möjligheterna att förstärka de två nordligaste länens folkförsörjning genom en omläggning av kronoparkerna till länsallmänningar, som direkt eller indirekt ställas under länsstyrelsernas administration. Styrelsen finner motionens syftemål, en utredning av framför allt Norrbottens försörjningsproblem att iäggas till grund för statliga överväganden för näringslivets och folkförsörjningens trygghet, vara värt allt tänkbart beaktande. Huruvida den för ändamålet ernående rekommenderade utvägen, att omlägga kronoparkerna till länsallmänningar under länsstyrelsens administration, är lämplig eller alls användbar undandraget sig med hänsyn till den kortfristiga remisstiden styrelsens bedömande.

Motionen riktar uppmärksamheten på statens påfallande stora innehav av länets försörjningsunderlag och återverkningarna härav på länets näringsliv och gestaltningen av dess sociala och ekonomiska förhållanden i övrigt. Statens skogsinnehav i Norrbotten har tillfölje avvittringspolitikens förutsättningar givits en omfattning, som, jämfört med landet i övrigt, är enastående. Påpekas härtill, att även av övriga för länet viktiga försörjningsunderlag många helt eller till dominerande delar ägas och disponeras av staten torde därmed det statliga inflytandet på länets utvecklingsmöjligheter vara belyst. Det torde också vara svårt att bestrida motionärernas mening att vid statsinnehavets disponerande riktlinjer följts, som uppdragits utan tillräckligt hänsynstagande till de speciella länsintressena samt att näringslivets utvecklingsmöjligheter inom länet genom försörjningsunderlagets fördelning blivit begränsade. Detta liksom de viktigaste näringarnas direkta eller medelbara beroende av den fria prisbildningen på världsmarknaden synes styrelsen innebära de första förutsättningarna för många av de förhållanden, som äro säregna för Norrbotten. Här skall endast påpekas den ytterliga känslighet för även små konjunktursvängningar, som karakteriserar de sociala och ekonomiska förhållandena inom länet, kommunernas oftast förhållandevis små och ytterligt variabla skatteunderlag och kapitalbristen på snart sagt alla områden.

Med hänvisning till ovanstående erinringar vill styrelsen livligt tillstyrka, att en utredning ävågbringas i syfte att allsidigt belysa Norrbottens försörjningsproblem och möjligheterna att befordra dess näringsliv, varvid all uppmärksamhet bör ägnas det av motionärerna påtalade statsinnehavets betydelse i detta sammanhang. Norrbottens förhållanden och problem äro i många avseenden andra än det övriga Norrlands. Den eventuella utredningen bör därför göras länsvis jämförande för åstadkommande av en så-

dan bakgrund, som möjliggör ett rättvist bedömande av de särskilda förhållanden, som råda inom detta län.

I motionens andra del hemställes om en skyndsam utredning rörande möjligheterna att förbehålla avkastningen från Norrbottens läns skogar åt detta läns egen industri. Motionärerna avse därmed en lösning av ett i Norrbotten såväl som i Västerbotten brännande försörjningsproblem. Styrelsen förmenar givetvis, att den redan förefintliga industrien bör givas allt erforderligt stöd för en utveckling efter sådana linjer, som angivas av naturliga och allmängiltiga förutsättningar, men anser icke att länets försörjning bör göras avhängig en par force vidmakthållen oskyddad exportindustri och kan därför icke ansluta sig till motionens drastiska syftemål. Bristen på faktiska underlag för företagsekonomiska och näringspolitiska bedömanden på skogsnäringsens område är dock synnerligen kännbar och en skyndsam utredning får därför anses starkt påkallad. En sådan utredning bör givetvis få formen av bland annat en ny riksskogstaxering av länets skogar.

Föregående riksskogstaxering övergick länet år 1926. Ägde den på denna inventering grundade statistiken, trots vissa brister, på sin tid ett visst värde har den numera tillfölje frånvaron av en tillförlitlig avverkningsstatistik förlorat detta värde. Förhållandet gives en skarp relief mot bakgrunden av de väsentliga förändringar i skogstillståndet, som försiggått inom länet sedan 1926 års uppskattning av skogstillgångarna. 1932 års lappmarkslag har sålunda medfört ett måhända i och för sig berättigat realiserande av de sedan århundraden anhopade förråden av gammal skog på enskilda fastigheter i lappmarken, ett realiserande, som under den första 5-årsperioden efter lagens ikraftträdande, tillfölje skogens beskaffenhet och under perioden rådande relativt höga virkespriser, försiggått i forcerat tempo. Domänverkets och allmänningarnas avverkningspolitik har i viss mån bedrivits efter enahanda linjer, alltså ett realiserande av förråden av gammal skog. Även om de årliga avverkningskvantiteterna här icke inneburit samma deciderade ökning av uttagen under de sista 5-årsperioderna är dock tendensen påtaglig. Då skogarna i lappmarken och i övrigt kronans och allmänningarnas skogar utgöra en integrerande del av länets skogstillgångar, är en väsentlig förändring av skogstillståndet här av synnerlig vikt vid bedömande av möjligheterna till industriernas råvaruförsörjning och därmed sammanhängande spörsmål av socialpolitisk art.

Det måste sålunda sägas vara ett vitalt industriintresse, att en omtaxering snarast kommer till stånd, och då detta intresse är bundet vid mera kapitalbeständiga förelag, vilkas planläggning är av största ekonomiska betydelse genom driftens sociala återverkningar, måste det även sägas innebära ett hela länets intresse. En inträdande råvarubrist utan motsvarande ackommodering av industriernas produktionsvolymmer eller deras inriktning på andra förädlingsformer och utan sociala åtgärder för arbetarestammens försörjning skulle innebära en olycka med vittomfattande verkningar.

För de delar av Norrland och övriga Sverige, där skogstillståndet är stabiliserat eller där exploateringen av den gamla skogen redan i det närmaste avslutats, synes en omedelbar nyuppskattning vara av mindre vikt. Enligt styrelsens förmenande bör en omtaxering i första hand komma till stånd inom sådana områden, som innesluta de största reserverna, då det är behållningen med dessa, som under närmaste framtiden kommer att balansera råvaruförsörjningen. Med utgångspunkt från denna allmänna princip och de särskilda förhållanden, som ovan anförts, finner styrelsen att en nyuppskattning av Norrbottens skogar snarast bör komma till stånd.

Utskottet.

Vad motionärerna anfört i fråga om önskvärdheten av sådan förvaltning av kronoparkerna att ökade möjligheter beredas att förbättra folkförsörjningen och bekämpa arbetslösheten inom respektive län synes utskottet förtjäna beaktande. Emellertid torde överväganden i sådant syfte ingå i det uppdrag, som lämnats 1936 års skogsutredning. Påpekas må dessutom, att domänstyrelsen redan förordat en grundlig undersökning av förutsättningarna för en utbyggnad av Norrbottens läns cellulosaindustri.

I anledning av motionärernas förslag att omlägga kronoparkerna till länsallmänningar under länsstyrelsernas administration har domänstyrelsen anfört, att länsstyrelserna för närvarande icke torde vara så organiserade att de kunna övertaga den inom flertalet län omfattande förvaltningsapparat, som kräves för ett ekonomiskt tillgodogörande av kronoskogarnas avkastning och en behörig skötsel av desamma. Vidare har erinrats, att domänverkets organisation prövats av statsmakterna senast 1934. För övrigt synes det icke utskottet, att den av motionärerna föreslagna administrationsformen skulle vara ändamålsenligare än den nuvarande. Under sådana förhållanden anser sig utskottet böra taga avstånd från motionärernas förslag till omorganisation av skogsförvaltningen.

Det i motionerna framförda förslaget att förbehålla avkastningen från Norrbottens läns skogar åt detta läns egen industri synes utskottet innebära svårbedömliga och svåröverskådliga konsekvenser. Denna fråga torde emellertid beröras av pågående skogsutredning ävensom av den ifrågasatta undersökningen beträffande länets cellulosaindustri. Utskottet finner därför icke anledning att ställa ifrågavarande förslag under särskild utredning.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att de likalydande motionerna I: 103 och II: 174 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 maj 1939.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 59.

Bilaga.

Till Konungen.

Angående framställning om anläggning av sulfifabrik.

I skrivelse av den ⁴/₁₁ och ¹²/₁₁ 1937 har domänstyrelsen anmodats avgiva yttrande över en av Norrbottens läns landsting gjord framställning rörande utbyggnad av länets cellulosaindustri, förslagsvis genom anläggande av en sulfifabrik. Över denna framställning har länsstyrelsen i Luleå avgivit bilagt yttrande av den ²¹/₁₀ 1937.

Domänstyrelsen får i ärendet anföra.

I sitt senast den ³/₉ 1937 på grund av remiss från herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet avgivna yttrande angående en då från Råneå kommun föreliggande framställning om anläggande av en sulfifabrik inom nämnda kommun anförde styrelsen:

»Domänstyrelsen anser för sin del det från olika håll framförda förslaget om en sulfitmasseindustri inom Norrbotten vara förtjänt särskild uppmärksamhet, och är denna fråga även av intresse för styrelsens förvaltning.

Med hänsyn likväl till de sannolikt rätt avsevärda förskjutningar, som ägt rum ifråga om virkeskapitalet inom Norrbotten och speciellt inom de mera oväxtliga granbestånden under tiden efter den senaste allmänna skogstaxeringen, samt det förhållandet att det även för statskogarna inom dessa trakter är i hög grad ovisst, huruvida nu tillämpade avverkningsplaner äro anpassade efter virkeskapitalets nuvarande sammansättning, har styrelsen under fjolåret igångsatt omtaxering av samtliga statsskogar inom Norrbotten.

Det slutliga resultatet av denna omtaxering torde föreligga inom loppet av de närmaste två å tre åren, och torde det vara lämpligt att då upptaga frågan om eventuell nybyggnad för förädling av granvirket inom Norrbotten till närmare prövning.

Vid samma tillfälle torde även frågan om förläggning av en dylik anläggning lämpligen prövas.»

Under de senaste fem åren har uttaget av sulfitved å statskogarna inom Norrbotten fördelat sig i medeltal per år sålunda:

Torne älv	.....	884,000	fl.kbf.
Sangis	»	178,000	»
Kalix	»	2,337,000	»
Töre	»	37,000	»
Vitån	»	205,000	»
Råne	»	979,000	»
Lule	»	1,205,000	»
Pite	»	1,614,000	»
Lillpite	»	94,000	»

Summa 7,533,000 fl.kbf.

Nämnda medelkvantitet motsvarar råvara till i runt tal cirka 40,000 tons torr oblekt sulfitmassa.

Ovan angivna virkesutttag är emellertid baserat på nuvarande avverkningar och omfattar till stor del engångsutttag av oväxtliga granbestånd. Det är möjligt att den årliga avverkningen av granvirke kommer att avsevärt minska så snart den nu pågående genomhuggningen i nämnda granskogar genomförts.

Det torde även vara ett allmänt känt förhållande att avverkningarna å enskildas skogar inom Norrbotten under de senaste åren varit särskilt stora, varför det finnes anledning antaga att det nuvarande skogskapitalet särskilt å de utpräglade granmarkerna, rätt avsevärt skiljer sig från de beräkningar, som äro grundade på den senaste riksskogstaxeringen inom ifrågavarande trakter.

Styrelsen vill även anföra, att det under de senaste åren ej mött någon svårighet att i den öppna marknaden inom landet till i stort sett tillfredsställande priser avyttra den sulfitedskvantitet som årligen uttagits från statsskogarna i Norrbotten. Med den successivt ökade produktionen vid sulfitfabrikerna, respektive pappersbruken inom sydligare belägna delar av landet har även avsättningsförhållandena för sulfitedden förbättrats.

Detta förhållande motsäger likväl icke att det från Norrbottenshåll ur lokal folkförsörjningssynpunkt framförda kravet på en utbyggnad av cellulosa-produktionen inom länet bör allvarligt beaktas.

Med hänsyn till de betydande kostnader som äro förenade med en helt fristående nyanläggning av en sulfitfabrik av den storleksordning, varom här ur förräntningssynpunkt torde bliva fråga, och de krav på högsta möjliga ekonomiska bärkraft som bör krävas för en dylik anläggning, fordrar en sådan utredning ej endast en allsidig undersökning ifråga om den lokala förläggningen och därmed förenade alternativa kostnader utan även alternativa driftsberäkningar, som en följd av den ena eller den andra förläggningen ur transportsynpunkt för råvaran, kraft och ångekonomi, utlastningsförhållanden etc.

Av denna anledning synes det styrelsen av vikt att de ekonomiska försättningsarna för en utbyggnad av cellulosa-produktionen i Norrbotten genom särskild utredning grundligt belysas.

En sådan teknisk-ekonomisk utredning kan givetvis redan nu verkställas, även om med en eventuell utbyggnad av industrien i föreslagen riktning lämpligen bör anstå tills råvarufrågan om något eller några år hunnit bliva mera fullständigt belyst. Kostnaden för en dylik utredning torde ej kunna beräknas till lägre belopp än 25 000 kronor.

Utöver den remissakten bilagda framställningen från Luleå stad vill styrelsen erinra om att liknande framställningar under åberopande av sociala skäl tidigare även gjort från Råneå kommun. Till styrelsen har därjämte inlämnats här bilagda uttalande av den ²⁰/₁₁ 1937 från Seskarö inom Neder-Torneå kommun.

Med återställande av remisshandlingarna får styrelsen förorda att ovan angivna tekniskt-ekonomiska utredning kommer till stånd.

Föredragande i detta ärende försäljningschefen Norlin.

Stockholm den 4 april 1938.

G. KUYLENSTJERNA.

E. Wiel-Berggren.